

Brzydkie kaczątko tańca, czyli o związkach Hansa Christiana Andersena ze sztuką baletową

AGNIESZKA NAREWSKA-SIEJDA

Studio Baletowe Opery Krakowskiej, e-mail: agnieszka.narewska@alumni.uj.edu.pl

STRESZCZENIE

Hans Christian Andersen to postać, którą od razu łączymy z jednym gatunkiem literackim – baśnią. Choć skojarzenia te są słuszne, znacznie zawężają pogląd na bardzo różnorodną i bogatą twórczość duńskiego pisarza. Oprócz tego, że tworzył udane powieści, wspomnienia z podróży czy wiersze, interesował się również innymi dziedzinami sztuki – w tym tańcem. To właśnie związki Andersena z tą dziedziną ekspresji artystycznej, a zwłaszcza z baletem, stały się przedmiotem niniejszego artykułu, który podzielony został na dwie części. W pierwszej z nich biografia Andersena poddana została analizie z perspektywy tych elementów, które powiązane są ze sztuką tańca. Druga część skupiona jest na przedstawieniu wybranych spektakli baletowych, które powstały w wyniku inspiracji twórczością oraz życiem słynnego baśniopisarza. Przeprowadzone badania wykazały wielokontekstowe związki Andersena ze sztuką tańca, która jeszcze za życia duńskiego twórcy czerpała, ale również po jego śmierci, aż do dziś czerpie z jego bogatego dorobku artystycznego.

Słowa kluczowe: Hans Christian Andersen, balet, taniec, baśnie

Hans Christian Andersen to pisarz, który dzięki swoim baśniom znany jest chyba każdemu. *Dziewczynka z zapalami*, *Mała Syrenka* czy *Królowa Śniegu*¹ to opowieści, na których wychowało się już wiele pokoleń dzieci, a powstające wciąż nowe tłumaczenia oraz wydania Andersenowskich baśni wskazują na to, że jeszcze długo sytuacja ta nie ulegnie zmianie. I trudno się dziwić, ponieważ duński pisarz jest

¹ Pisownię tytułów Andersenowskich baśni przyjąłem za Bogusławą Sochańską. Vide Hans Christian Andersen, *Baśnie*, tłum. Bogusława Sochańska, Poznań: Media Rodzina, 2005.

Patent na taniec Loie Fuller i jej strategię ochrony praw autorskich

KAROLINA BILSKA

Narodowy Instytut Muzyki i Tańca, e-mail: semiotyka@o2.pl

STRESZCZENIE

Dokonania Loie Fuller, amerykańskiej tancerki i choreografki, która pod koniec XIX wieku odniosła wielki sukces w Paryżu, wydają się dzisiaj zapomniane, lub ukazywane są jedynie z perspektywy ich wpływu na rozwój oświetlenia teatralnego czy – szerzej – oprawy plastycznej spektaklu. Tymczasem bogaty dorobek artystyczny i pozaartystyczny wymaga pełnego udokumentowania, które pozwoli przedstawić wyjątkowość artystki, jej nieustanne dążenie do doskonalenia techniki wykonawczej i wprowadzania coraz to nowych tematów oraz efektów specjalnych, poprzedzonych własnymi badaniami naukowymi. Inny ważny aspekt związany z działalnością Loie Fuller, któremu poświęcony jest niniejszy artykuł, dotyczy ochrony praw autorskich. Kiedy zawiodły próby podejmowane na sali sądowej, artystka postanowiła chronić nie całość swojej choreografii, ale współtworzące ją elementy. Zapoczątkowało to ubieganie się o uzyskanie patentów, np. na strój sceniczny, będący ważnym elementem układu choreograficznego, czy urządzeń oświetlających scenę.

Słowa kluczowe: Loie Fuller, taniec serpentynowy, patent, modern dance, skirt dance, ochrona praw autorskich, choreografia

Loie Fuller to postać niezwykła, ale mimo iż wymieniana jest obok Isadory Duncan i Ruth St. Denis jako prekursorka modern dance, wydaje się, że jej dokonania artystyczne i pozaartystyczne nie są w pełni udokumentowane i docenione. Wynika to być może z faktu, że wkład tej artystki w rozwój sztuki tańca bardzo często ukazwany jest jedynie w kontekście innowacji związanych z oświetleniem i oprawą sceniczną. Pomijanie tańca i choreografii to nie jedyne przemilczenia. Bardzo często zapomina się, że Loie Fuller była nie tylko tancerką,

Muzyka i ruch – próba rozpoznania relacji

ANNA DAŃDA

Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie, Zespół Szkół Muzycznych w Wieliczce
e-mail: anna.danda.p.m@gmail.com

STRESZCZENIE

Artykuł jest próbą syntetycznego ujęcia wieloaspektowej problematyki relacji muzyki i ruchu. U podstaw podjętego rekonesansu znalazła się reinterpretacja refleksji Witolda Lutosławskiego. Autorka proponuje definicje czterech rozpoznanych sytuacji muzyczno-ruchowych: autonomicznej, skontrastowanej, dialogicznej i będącej w ścisłej zależności. Z uwagi na obszerność zagadnienia artykuł stanowi jedynie rzeczzone wstępne rozeznanie w zakresie podejmowanej problematyki.

Słowa kluczowe: relacja muzyki i ruchu, autonomia, kontrast, dialog, ścisła zależność, Witold Lutosławski

Wprowadzenie

To, co nazwane, a zatem to, co będzie mogło, chociażby na prawach przedmiotu dociekań, istnieć osobno i samo się o siebie będzie mogło pytać, nawet jeśli tęskni za tym, co było, to w jedności tyleż widzi przecież pełnię co zaturę¹.

Juliusz Grzybowski

Marie Rambert w swych refleksjach na temat związku muzyki i tańca nawiązała do trójjedynych chorei starogreckiej. Używając słów artystki:

Malarstwo, rzeźbę i architekturę zawsze pojmowano jako doskonałą całość. Od tego czasu każda z tych dziedzin sztuki uniezależniła się od pozostałych, ściśle

¹ Juliusz Grzybowski, *O trójjedynych chorei*, w: idem, *Państwo tańczące. Mitologiczne źródła Platona nauki o tańcu*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2022, s. 35.

Uniwersalne i indywidualne cechy ruchu człowieka

JACEK BOJAKOWSKI

Warszawski Uniwersytet Medyczny, e-mail: jabo@wp.pl

STRESZCZENIE

Artykuł dotyczy aktywności ruchowej człowieka w zakresie ogólnych praw kierujących wykonywaniem ruchu oraz indywidualnych cech jego realizacji. W oparciu o własne, kliniczne doświadczenie neurologa zajmującego się schorzeniami ruchu oraz biologicznymi podstawami kreacji i percepcji, autor wyszczególnił czynniki kształtujące uniwersalne cechy ruchu ciała ludzkiego, a także te, które decydują o indywidualnym sposobie realizacji zadań ruchowych. Podkreślił również rolę różnych metod oceny i zapisu wzorców ruchowych oraz znaczenie indywidualnej ich percepcji.

Słowa kluczowe: wzorzec ruchu, zapis aktywności ruchowej, percepcja ruchu

Artykuł niniejszy powstał w przekonaniu o celowości wieloaspektowego spojrzenia na aktywność ruchową człowieka. Doświadczenie kliniczne pozwala na jej opis według cech charakterystycznych dla schorzeń ruchu i zrozumienie roli ruchu w leczeniu, jednak nie wyczerpuje tematu. Pozostaje wiele czynników biologicznych, biofizycznych, społecznych, psychologicznych i kulturowych, decydujących z jednej strony o sposobie realizacji tej aktywności, z drugiej na jej percepcję indywidualną i społeczną. Potrzebę takiej, „wieloźródłowej” oceny powyższych zagadnień dokumentuje także treść wielu konferencji Polskiego Forum Choreologicznego (PFCH) z udziałem nie tylko choreologów i tancerzy, ale kulturoznawców, socjologów, filozofów, historyków, matematyków, lekarzy. Uczestnictwo w spotkaniach

Idiochoreografia w sztuce teatru tańca osób niepełnosprawnych Definicja, metoda i zakresy oddziaływania

JERZY N. GRZEGOREK

e-mail: jerzygrzegorekpt@gmail.com

STRESZCZENIE

Interdyscyplinarna praca badawcza z zakresu sztuki i pedagogiki w obszarze kultury tanecznej osób niepełnosprawnych umożliwiła autorowi, jako badaczowi niezależnemu, wyłonienie koncepcji indywidualnych idiomów ruchu i rytmu tancerzy z różnymi niepełnosprawnościami, która to nadal ewoluuje. W niniejszym artykule podjęta została próba zdefiniowania nowego pojęcia, jakim jest idiochoreografia, w odwołaniu do badań własnych w Teatrze Ruchu Umownie Ewidentnego (TRUE) z tancerzami niepełnosprawnymi. Autor porusza także zagadnienia improwizacji i choreografii oraz idei transmedialności w sztuce teatru tańca. W artykule zaprezentowana jest również maszyna idiosensoryczna, którą autor zaprojektował i zbudował pod koniec 2023 roku. Urządzenie ma rozwijać metodykę pracy nad samodzielnym odkrywaniem i rozwijaniem potencjałów idiomów ruchu i rytmu przez tancerki i tancerzy niewidomych.

Słowa kluczowe: sztuka, pedagogia tańca, teatr tańca, niepełnosprawność, idiomy ruchu i rytmu, idiochoreografia

Wprowadzenie

W stronę uzasadnienia

Od ponad pięciu dekad scena tańca dokonywała radykalnego zwrotu w stronę cielesności. Artur Pełka nową estetykę dookreślił mianem *body turn*¹ – zwrotem ku cielesności. Ciało twórcze stało się przedmiotem dyskursu społecznego, politycznego i emancypacyjnego.

¹ Por. Artur Pełka, *Subwersja ciała sportowego jako metafory męskości w tekstach teatralnych Elfriede Jelinek*, w: *Kulturowe konteksty dramatu współczesnego*, red. Mariusz Bartosiak, Małgorzata Leyko, Kraków: Księgarnia Akademicka, 2008, s. 49.

Sposoby regulacji układu nerwowego poprzez ruch na przykładzie tańca na protestach Strajku Kobiet

MAGDALENA PAWLUK

e-mail: magmaui@gmail.com

STRESZCZENIE

W artykule autorka przedstawia sposoby regulacji autonomicznego układu nerwowego poprzez ruch, które zaobserwowała u osób tańczących na protestach Strajku Kobiet odbywających się od października 2020 roku do marca 2021 roku. Na podstawie tezy, iż taniec na protestach może stanowić wielką strefę regulacji autonomicznego układu nerwowego oraz sposób wyrażania i realizacji potrzeb człowieka, omówiono konkretne formy ruchu tańczących, pełniące funkcje narzędzi regulacyjnych. Autorka wykorzystała elementy teorii poliwalnej Stephena W. Porges'a i opracowane na jej podstawie strefy regulacji, a dzięki obserwacji osób tańczących na manifestacji oraz analizie materiałów filmowych i fotograficznych dostrzegła występowanie cech aktywizacji układu zaangażowania społecznego. Zaobserwowała również obecność niektórych rytmów rozwojowych opisanych przez Judith Kestenberg, przybieranie konkretnych postaw ciała i ruch z udziałem dotyku, mające na celu rozładowanie emocji oraz nawiązanie interakcji z innymi uczestnikami protestu. Autorka wykorzystała narzędzia z zakresu teorii regulacji emocji poprzez ruch na podstawie badań Tal Shafir (wraz z zespołem), przeprowadzonych w oparciu o analizę ruchu Labana. Zwróciła również uwagę na występowanie wspólnotowych form i układów choreograficznych, przyczyniających się do wystąpienia zjawiska koregulacji oraz budowania więzi społecznych. Podczas kolejnych manifestacji taniec na protestach utrwalił się jako stały element, który przyczyniał się do budowania społecznej rezyliencji. W artykule przytoczono wybrane wypowiedzi osób tańczących na manifestacji, z którymi autorka przeprowadziła ankietę oraz wywiad w formie rozmowy rejestrowanej na dyktafonie.

Słowa kluczowe: analiza ruchu Labana, autonomiczny układ nerwowy, nerw błędny, rezyliencja, rytmy rozwojowe, strefy regulacji, taniec na protestach ulicznych, teoria poliwalna, zaangażowanie społeczne

Dlaczego taniec towarzyski nie ma większego znaczenia? Taniec jako dziedzina kultury symbolicznej

ANNA MALITOWSKA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
e-mail: anna.m.malitowska@gmail.com

STRESZCZENIE

W artykule stawiam pytanie z tezą: w pewnym sensie taniec towarzyski nie ma sensu. Argumentuję, że taniec towarzyski nie ma oryginalnego i autentycznego wizerunku, a permanentny kryzys wizerunkowy zdradza jego problemy z własną tożsamością. Jako taniec turniejowy (*competitive dance*) nie urasta on do rangi sztuki (*art of dance*), a ciesząc się zaufaniem społecznym na poziomie osiąganym przez *talent show*, traci wiarygodność jako dyscyplina sportu. W takim kontekście problemowym moim głównym celem poznawczym jest wskazanie, w jaki sposób taniec towarzyski zdolny byłby wykroczyć poza swoją turniejową i użytkową, sportową i rozrywkową obecność we współczesnej kulturze, dyskursie sztuki i życiu publicznym, stając się samoświadomą praktyką artystyczną, zdolną do oddziaływania na życie społeczne i proces kulturowy.

Słowa kluczowe: taniec towarzyski, sztuka, kultura symboliczna, osobowość, tożsamość, wizerunek

Wstęp

Turniejowy taniec towarzyski to widowisko, sztuka, sport i festiwal – twierdzi Jonathan S. Marion¹. Bo też najpopularniejszą frazą ujmującą znaczenie tańca towarzyskiego jest *competitive dance*, a nie *art of dance*. Taniec towarzyski jest zwyczajowo traktowany albo jako aktywność sportowa, albo jako sztuka wyłącznie użytkowa, lub

¹ Vide Jonathan S. Marion, *Ballroom: Culture and Costume in Competitive Dance*, Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 2.

Queer tango jako teoria queer

AGATA CHAŁUPNIK

Uniwersytetu Warszawski, e-mail: a.chalupnik@uw.edu.pl

STRESZCZENIE

Autorka przygląda się swojemu doświadczeniu tancerki tanga argentyńskiego przez pryzmat teorii queer i antropologii teatru Eugenia Barby. Tematem jej zainteresowania jest binarność ról na parkiecie tanecznym, objęcie i sposób komunikacji w parze. Autorka opisuje je tak w wymiarze techniki tanecznej, jak w ich wymiarze psychologicznym. Punktem odniesienia dla jej analiz jest queer tango, pozwalające jej zdaniem otworzyć nowy sposób myślenia o płci i tangu, ale szerzej także – o płci i tańcu jako takim. Stąd pomysł potraktowania queer tanga jako narzędzia teoretycznego, pozwalającego szukać bliższych związków między teorią i ciałem.

Słowa kluczowe: tango argentyńskie, queer tango, antropologia teatru, technika tanga argentyńskiego, role płciowe w tańcu

I

Z daniem Jane Ward, amerykańskiej feministki i queerowej teoretyczki¹, queerowa metodologia to taktyka:

[...] której celem jest odwrócenie obowiązujących założeń na temat epistemicznej władzy, utrwalonej wiedzy i samego znaczenia badań. Jeśli queerowość

¹ Przypomnę, że teoria queer to wychodząca od rozpoznania Michela Foucaulta teoria krytyczna, podejmująca kwestie tożsamości psychoseksualnej i seksualności, która w latach 90. XX wieku wyłoniła się ze studiów feministycznych i gejowsko-lesbijskich. Twórcy tej teorii przejęli negatywnie nacechowany termin „queer” – oznaczający coś dziwnego, nietypowego, nienormatywnego, ale w ulicznym slangu używany na określenie osób nieheteronarmatywnych. (Kiedy na przełomie lat 90. i 2000. polska humanistyka przyswajała tę perspektywę teoretyczną, pojawiały się pomysły, żeby queer studies tłumaczyć jako „studia pedalskie”. Vide Agnieszka Gajewska, *Tłumaczenie feminizmu*, „Przekładaniec” nr 2 (24), 2010, s. 7–18). To wyjście

Od tańca towarzyskiego do sceny baletowej – 50 lat rozwoju środowiska tanecznego Olsztyna

KRZYSZTOF D. SZATRAWSKI

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, e-mail: szatrawski@gmail.com

STRESZCZENIE

Olsztyńska kultura taneczna w okresie powojennym była obszarem szczególnej aktywności, przynoszącym spektakularne rezultaty mimo braku instytucjonalnych podstaw. Jedynymi instytucjami, opiekującymi się amatorskim ruchem tanecznym, były domy kultury. Zapotrzebowanie społeczne sprawiło, że w domach kultury prowadzono kursy tańca towarzyskiego, a z czasem także tańca turniejowego. Brak instytucjonalnego oparcia dla profesjonalnego tańca sprawił, że jedyne możliwe w okresie PRL-u formy życia tanecznego, opierały się na ruchu amatorskim. Na bazie lekcji tańca i kursów powstawały zespoły tańca nowoczesnego, a sukcesy turniejowych par z Olsztyna sprawiły, że Olsztyn zyskał sławę „polskiej stolicy tańca”. Związane z ruchem tańca towarzyskiego środowisko konsekwentnie wspiera działania na rzecz własnej sceny tanecznej. Działające w latach 70. i 80. zespoły taneczne zbudowały ruch, którego zwieńczeniem jest powstanie Pracowni Tańca „Pryzmat” oraz Fundacji Tańca i Sztuki ARToffNIA.

Słowa kluczowe: kultura taneczna, taniec towarzyski, taniec nowoczesny, teatr tańca, Olsztyn

Termin scena baletowa obejmuje zarówno działania, których celem jest powołanie stałego zespołu baletowego, czy teatru muzycznego, jak również aspiracje i wizje ich realizacji, pojawiające się w przestrzeni społecznej i coraz częściej otrzymujące kształt artystyczny. Proces tworzenia kultury tanecznej można ujmować w kategoriach historycznych, jako ciąg wydarzeń, jednak warto przyrzeć się temu zjawisku również z perspektywy fenomenologicznej, jako zespołowi procesów zmierzających do realizacji celów i oczekiwań pobudzających

Przekazy międzypokoleniowe tańców warmińskich na przykładzie 50-letniej działalności choreograficznej Anny Leokadii Sarnowskiej

ANGELIKA STAWISIŃSKA

Fundacja Kreatywnego Rozwoju, Pałac Młodzieży w Olsztynie
e-mail: a.stawisinska@onet.eu

STRESZCZENIE

Historia polskiej kultury Warmii i Mazur jest słabo udokumentowana, ale ciekawa i zróżnicowana. Po włączeniu regionu do Polski w 1945 roku, rozpoczęło się odbudowywanie życia kulturalnego, gdyż w wyniku zmian terytorialnych polska kultura zaczęła zanikać. W latach 50. XX wieku rozpoczęto akcję zbierania folkloru na Warmii i Mazurach, ale okazało się to trudne ze względu na złożone stosunki etniczne i zanik tradycji kultury rdzennej.

Wśród zbieraczy folkloru był Wojciech Muchlado, który miał duże zasługi w propagowaniu kultury tanecznej Warmii i Mazur. Jego uczennica i następczyni, Anna Sarnowska, która w 1973 roku dołączyła do Zespołu Pieśni i Tańca „Olsztyn”, odgrywa kluczową rolę w ochronie dziedzictwa kulturowego regionu, zarówno jako tancerka, jak i pedagog. Anna Sarnowska po 50. latach praktyki zgromadziła wiedzę o tańcach warmińskich i mazurskich. Jej książka *Tańce warmińskie i mazurskie* stanowi podstawę dla nauczycieli i instruktorów tańca, chroniąc autentyczność i tradycję taneczną regionu.

Słowa kluczowe: kultura ludowa, taniec, sztuka, zespół ludowy, obyczaje, obrzędy, strój regionalny, taniec regionalny, Warmia, Mazury, tradycje, muzyka

Historia polskiej kultury Warmii i Mazur jest słabo udokumentowana, ale ciekawa i zróżnicowana. Warmia, z jej barwnym folklorem, tradycjami ludowymi oraz silnymi wpływami katolickimi, wyróżnia się od Mazur, które są bardziej znane z kultury mazurskich Prusaków, muzyki ludowej oraz bogatej historii żeglarstwa i rybołówstwa. Jednakże, pomimo tych różnic, istnieją również obszary wspólne, takie jak regionalne potrawy, stroje ludowe czy tradycje ludowe, które

Repertuar taneczny wybranych grup narodowych i etnicznych zamieszkujących Kraków i województwo małopolskie na podstawie wywiadów przeprowadzonych w latach 2022–2024

KRZYSZTOF HLINIAK

Uniwersytet Jagielloński, e-mail: krzysztofhliniak@gmail.com

STRESZCZENIE

Artykuł jest omówieniem repertuaru tanecznego, który był wzmiankowany przez rozmówców i rozmówczynie w wywiadach i rozmowach, realizowanych w ramach pracy doktorskiej, przygotowywanej w Katedrze Porównawczych Studiów Cywilizacji na Uniwersytecie Jagiellońskim pod kierunkiem promotorów dr. hab. Tomasza Nowaka (Uniwersytet Warszawski) i dr. hab. Wojciecha Klimczyka (Uniwersytet Jagielloński). Wśród uczestników prac badawczych były osoby deklarujące przynależność do mniejszości białoruskiej, łemkowskiej, ormiańskiej, romskiej, słowackiej, ukraińskiej, żydowskiej oraz identyfikujące się jako Orawcy i Spiszacy. Większość badanych podkreślała, że dziedzictwo taneczne ma duże znaczenie dla tożsamości ich grupy oraz zajmuje ważne miejsce w dorobku ich społeczności.

Repertuar taneczny wzmiankowany przez badanych charakteryzuje się dużą różnorodnością. Stan jego zachowania i zakres praktykowania w znacznym stopniu odzwierciedlają doświadczenia historyczne i sytuację społeczną danej grupy oraz jej relacje ze społeczeństwem większościowym. Dla części omawianych mniejszości dziedzictwo taneczne jest ważną częścią codzienności i rytuału świętowania. Tekst stara się oddać głos mniejszościom i nie jest pełną charakterystyką ich dziedzictwa tanecznego.

Słowa kluczowe: taniec, dziedzictwo taneczne, repertuar taneczny, mniejszości narodowe i etniczne, Kraków, województwo małopolskie

Artykuł przedstawia repertuar taneczny wzmiankowany w wywiadach i rozmowach, które zostały przeprowadzone w latach 2022–2024 w ramach przygotowania pracy doktorskiej w Katedrze Porównawczych Studiów Cywilizacji Uniwersytetu Jagiellońskiego pod kierunkiem promotorów dr. hab. Tomasza Nowaka (Uniwersytet Warszawski) i dr. hab. Wojciecha Klimczyka (Uniwersytet Jagielloński).

Recepcja polskiego folkloru tanecznego za granicą i formy jego promocji na przykładzie działalności polonijnych zespołów folklorystycznych działających w Szwajcarii

JADWIGA BÄR

Uniwersytet Rzeszowski, e-mail: jmadej@ur.edu.pl

STRESZCZENIE

Autorka bada działalność dwóch polonijnych zespołów folklorystycznych funkcjonujących w Szwajcarii – Zespołu Tańca i Pieśni „Piaś” oraz Polonijnego Zespołu Tańca „Lasowiacy”, w celu określenia ich roli w promocji polskiego folkloru tanecznego na obczyźnie oraz w kształtowaniu jego recepcji wśród Polonusów i innych narodowości, zamieszkujących Konfederację. Analiza materiałów źródłowych dowodzi, iż działalność kulturalna i organizacyjna powyższych grup stanowi skuteczną formę przekazywania wiedzy o polskim folklorze, przyczynia się do pozytywnego jego odbioru oraz kształtuje pozytywny wizerunek Polski i Polaków w wielokulturowej Szwajcarii.

Słowa kluczowe: polska kultura ludowa, polski folklor taneczny, recepcja, Polonia, 4-letnie Polonijne Studium Choreograficzne

Kulturę polską na obczyźnie upowszechniają głównie instytucje i organizacje polonijne, zrzeszające Polonię i Polaków osiedlonych na stałe bądź tymczasowo poza granicami Polski¹. Kulturowanie i krzewienie kultury polskiej i folkloru², który stanowi jej nierozzerwalną

¹ Vide Andrzej Bonusiak, *Co trzeci lipiec naszym sercem bije... Światowe Festiwale Polonijnych Zespołów Folklorystycznych w Rzeszowie 1969–2019*, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2019, s. 123–153.

² *Słownik folkloru polskiego* pod red. Juliana Krzyżanowskiego definiuje pojęcie „folklor” (z j. ang. *folk-lore*, *folk* – lud, *lore* – przekazywana wiedza) jako „odrębną kulturę umysłową ludu [...] jego swoisty sposób mówienia, pieśni, opowiadania, wierzenia”. Julian Krzyżanowski, *Słownik folkloru polskiego*, Warszawa: Wiedza Powszechna, 1965, s. 104. Termin ten wprowadził do świata nauki brytyjski pisarz William Thoms,

Noty o autorach

BÄR Jadwiga – doktor nauk humanistycznych. Choreograf dyplomowany, tancerka, pedagog, adiunkt naukowo-dydaktyczny na Uniwersytecie Rzeszowskim, wykładowca na choreograficznych studiach podyplomowych z dziedziny tańca ludowego oraz w 4-letnim Polonijnym Studium Choreograficznym w Rzeszowie, instruktor-choreograf w ZPiT UR „Resovia Saltans”, obecnie trener par turniejowych tańców polskich w formie towarzyskiej. Twórczyni opracowań choreograficznych z dziedziny polskich tańców narodowych i regionalnych dla zespołów działających w Polsce i zespołów polonijnych, juror w ogólnopolskich i wojewódzkich konkursach i przeglądach tanecznych w kategorii tańca ludowego, wieloletnia tancerka i solistka w ZPiT „Resovia Saltans”, dwukrotna mistrzyni Polski w polskich tańcach narodowych w formie towarzyskiej. Członkini Polskiego Forum Choreologicznego.

BILSKA Karolina – magister filologii polskiej i magister socjologii. Studiowała na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego oraz na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego. Ukończyła studia podyplomowe nad kulturą tożsamością płci (Gender Studies) na Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, podyplomowe studia teorii tańca w Akademii Muzycznej Fryderyka Chopina w Warszawie oraz podyplomowe studia z zakresu edytorstwa tekstów literackich i użytkowych na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego. Od 2018 roku pracuje w Narodowym Instytucie Muzyki i Tańca, jest też członkinią zespołu ekspertów Polskiej Kroniki Tańca. Redaktorka „Studia Choreologica”. Autorka artykułów m.in. o twórczości choreograficznej kobiet w XX wieku. Członkini Polskiego Forum Choreologicznego (obecnie sekretarz zarządu).

BOJAKOWSKI Jacek – doktor nauk medycznych. Lekarz neurolog i neurofizjolog, emerytowany pracownik naukowy Katedry i Kliniki Neurologii Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. Autor publikacji naukowych, dotyczących zaburzeń ruchu człowieka, oraz zagadnień kreacji i percepcji twórczej. Artysta plastyk (liczne wystawy malarstwa miniaturowego, collage, wzornictwa, rzeźby, projekty graficzne), poeta (autor wierszy i tekstów piosenek). Kurator kilku wystaw. Członek ZAiKS.

CHAŁUPNIK Agata – doktor habilitowana. Absolwentka Wydziału Wiedzy o Teatrze w Akademii Teatralnej im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie i studiów doktoranckich na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego; teatrolożka, kulturoznawczyni, krytyczka teatralna, tancerka tanga argentyńskiego. Od 2002 roku pracuje w Instytucie Kultury Polskiej UW, gdzie od 2021 roku kieruje Zakładem Teatru i Widowisk. Autorka książek *Sztandar ze spódnicy. Zapolska i Nałkowska o kobiecym doświadczeniu ciała* (2004) i *Niech się pan nie wyteatrze! Auschwitz w twórczości Mariana Pankowskiego* (2017). Współautorka podręczników *Antropologia widowisk. Zagadnienia i wybór tekstów* (red. nauk. Leszek Kolankiewicz, 2005, 2010); *Antropologia ciała. Zagadnienia i wybór tekstów* (red. nauk. Małgorzata Szpakowska, 2008). Współautorka książek *Obyczaje polskie. Wiek XX w krótkich hasłach* (red. Małgorzata Szpakowska, 2008) oraz *Szpakowska. Outsiderka* (2013). Współredaktorka tomu *Rodzaju żeńskiego. Antologia dramatu* (2018). Redaktorka monograficznego numeru „Almanachu Antropologicznego. Communicare” *Aktorka/Emancypacje* (2017); współautorka koncepcji monograficznego numeru „Kultury Współczesnej” *Języki tańca* (2020). Publikowała m.in. w „Dialogu”, „Didaskaliach”, „Kontekstach – Polskiej Sztuce Ludowej”, „Pamiętniku Literackim”, „Kulturze Współczesnej”, „Studia Choreologica”. Uczestniczka i współzałożycielka projektu HyPaTia. *Kobieta historia polskiego teatru. Feministyczny projekt badawczy*. Członkini Polskiego Towarzystwa Badań Teatralnych i Polskiego Forum Choreologicznego. W 2019 roku wraz z zespołem HyPaTii wyróżniona nagrodą Polskiego Towarzystwa Badań Teatralnych za najlepszą publikację książkową z zakresu wiedzy o dramacie, teatrze i widowiskach wydaną w roku 2018.

DAŃDA Anna – magister sztuki. Doktorantka Szkoły Doktorskiej Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie. Absolwentka Wydziału Twórczości, Interpretacji i Edukacji Muzycznej w specjalności rytmika w Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie oraz Wydziału Tańca w specjalności choreografia i teoria tańca Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie. Nauczycielka przedmiotów teoretycznych (rytmiki oraz techniki ruchu) w Szkole Muzycznej I i II stopnia Zespołu Szkół Muzycznych w Wieliczce. W 2018 roku była tancerką Baletu Dworskiego „Cracovia Danza”. Członkini Polskiego Forum Choreologicznego.

GRZEGOREK Jerzy N. – doktor nauk społecznych w dziedzinie pedagogika, socjolog. Tancerz, pedagog tańca, choreolog. Badacz i metodyk swoistej kultury tanecznej osób z niepełnosprawnościami. Twórca laboratorium badań nad idiomami i idiomatami ruchu i rytmu tancerza niepełnosprawnego oraz idiochoreografią. Twórca i idiochoreograf teatru tańca z tancerzami-aktorami z niepełnosprawnościami – Teatru Ruchu Umownie Ewidentnego – TRUE. Prezes Fundacji Ośrodek Praktyk Teatralno-Tanecznych TRUE. Członek Polskiego Forum Choreologicznego i recenzent „Studia Choreologica”. Nauczyciel dyplomowany tańca irlandzkiego i członek An Coimisiún Le Rincí Gaelacha – Dublin, Irland. Członek Sekcji Pedagogiki Sztuki Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk w kadencjach 2020–2023 i 2024–2027. Członek Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego. Stypendysta Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w dziedzinie sztuki – taniec.

HLINIAK Krzysztof – doktorant w Katedrze Porównawczych Studiów Cywilizacji Uniwersytetu Jagiellońskiego, absolwent historii i podyplomowych studiów z zarządzania kulturą Uniwersytetu Jagiellońskiego, podyplomowych studiów teorii tańca na Uniwersytecie Muzycznym Fryderyka Chopina i instruktorskiego kursu kwalifikacyjnego z tańca współczesnego Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Sportu, nauczyciel dyplomowany. Stypendysta Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w dziedzinie tańca w 2024 roku. W latach 2018–2021 w ramach kolejnych edycji programu „Białe plamy – muzyka i taniec” Narodowego Instytutu Muzyki i Tańca kierował i uczestniczył w pracach zespołu zajmującego się badaniem historii i tworzeniem słownika biograficznego tańca w Krakowie i regionie. Autor publikacji w „Studia Choreologica”, „The Polish Journal of the Arts and Culture. New Series”, „Etnomuzykologia Polska”, magazynie „Taniec” i portalu taniecPOLSKA.pl. Twórca projektów propagujących taniec, w tym Festiwalu Sentir Flamenco, Podgórskiego Święta Muzyki i Tańca, „Etnicznych Piątków”. W zakresie zainteresowań badawczych zajmuje się historią tańca oraz problematyką dziedzictwa tanecznego. Członek Polskiego Forum Choreologicznego i Stowarzyszenia Forum Tańca. W 2010 roku zdobył II miejsce w konkursie Kreatywny Nauczyciel pod patronatem Małopolskiego Kuratora Oświaty za projekt „Święto Szkoły Podstawowej nr 36 w Krakowie – Kultury różnych narodów”, z zespołem „Aire Andaluz” zdobył II miejsce ex aequo w konkursie na interpretację piosenki Marka Grechuty podczas Grechuta Festival 2011, w 2014 roku otrzymał nagrodę Prezydenta Miasta Krakowa w dziedzinie oświaty.

LANGE Roderyk – profesor, doktor habilitowany, tancerz, antropolog tańca, wykładowca, pomysłodawca i twórca Polskiego Forum Choreologicznego oraz rocznika „Studia Choreologica”. Od 1946 roku uczęszczał do szkoły tańca Urszuli Gryglewskiej w Bydgoszczy, w latach 1952–1954 tańczył w zespole Marceli Hildebrandt-Pruskiej przy Filharmonii Poznańskiej. Odbił studia w dziedzinie analizy i notacji ruchu oraz tańca w Folkwang Hochschule w Essen. Studiował etnologię i antropologię kulturową na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu i na Uniwersytecie Wrocławskim. W latach 1954–1967 był kierownikiem Działu Tańca w Muzeum Etnograficznym w Toruniu. Prowadził prace terenowe w Polsce, Europie Wschodniej, Indonezji, Meksyku, Egipcie i wśród Słowian Południowych. W latach 1965–1967 wykładał antropologię tańca na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, w latach 1958–1967 był wykładowcą w Studium Tańca przy Centralnej Poradni Amatorskiego Ruchu Artystycznego (CPARA) w Warszawie. Od 1967 roku mieszkał na stałe poza granicami Polski. W latach 1967–1972 był starszym wykładowcą w Laban Art of Movement Studio w Addlestone, od 1971 do 2003 roku dyrektorem Centre for Dance Studies na wyspie Jersey oraz w latach 1975–1982 wykładowcą antropologii tańca na Queen's University w Belfaście oraz na London University i w Laban Centre w latach 1976–1993. Od 1980 do 1996 roku był kierownikiem Europejskiego Seminarium Kinetografii w Paryżu, w latach 1989–2003 profesorem antropologii tańca na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, w latach 1999–2007 wykładowcą antropologii tańca w Akademii Muzycznej w Warszawie. Od 1979 roku był profesorem etnologii na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie w Londynie oraz od 1993 roku dyrektorem Instytutu Choreologii w Poznaniu. Członek licznych gremiów: Fellow, Royal Anthropological Institute w Londynie, Co-chairperson of ICTM Study Group on Ethnochoreology (1986–1992), Fellow, International Council of Kinetography Laban, Membre

Conseil International de la Danse – UNESCO w Paryżu, od 1956 roku członek Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, w latach 2009–2013 prezes Polskiego Forum Choreologicznego. Opublikował liczne prace z zakresu antropologii tańca i choreologii. W 1989 roku otrzymał Honorową Odznakę Miasta Poznania, w 1990 roku Nagrodę i Medal im. Oskara Kolberga, w 2005 roku tytuł Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres przyznany przez Ministra Kultury Francji za dokonania w dziedzinie nauki i sztuki, a w 2013 roku złoty medal – Zasłużony Kulturze „Gloria Artis” nadany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie. W 2016 roku otrzymał tytuł doktora honoris causa Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie. Zmarł 16 marca 2017 roku w Sant Helier (Jersey).

LOBA-WILGOCKA Urszula – magister sztuki, nauczyciel analizy i notacji ruchu. W 1990 roku ukończyła studia rytmiki w Akademii Muzycznej w Poznaniu na Wydziale Wychowania Muzycznego. W latach 1989–1991 odbyła studium analizy i notacji ruchu pod kierunkiem prof. R. Langego zakończone dyplomem z uprawnieniami do nauczania przedmiotu. W latach 1990–1997 pracowała jako nauczyciel muzyki w Wielkopolskim Towarzystwie Muzycznym. W latach 1990–1995 była redaktorem w Wydawnictwie Ars Nova w Poznaniu. Od 1997 roku początkowo była sekretarzem, wykładowcą analizy i notacji ruchu, a obecnie dyrektorem Instytutu Choreologii w Poznaniu. Od 1992 roku prowadzi własną działalność gospodarczą w zakresie edukacji muzycznej, jest redaktorem i właścicielem Wydawnictwa Rhythmos. Autorka szeregu książek z opracowaniami piosenek i zabaw ruchowych dla dzieci. Gościnnie wyklada na kierunku Taniec w Uniwersytecie Muzycznym Fryderyka Chopina. Pełniła funkcję sekretarza Polskiego Forum Choreologicznego, od 2013 roku przewodniczącej komitetu redakcyjnego, a od 2015 roku jest redaktorem naczelnym rocznika „Studia Choreologica”. W latach 2018–2020 prezes, obecnie wiceprezes PFCH.

MALITOWSKA Anna – dr hab. prof. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Filozofka, etyczka, tłumaczka. Autorka książek *Sumienie filozofii*. Artur Schopenhauer (1999), *Etyka usług profesjonalnych* (2014), *Filozofka i paso dobre* (2021) oraz licznych publikacji w dziedzinie filozofii moralnej, edukacji i kształcenia dla potrzeb społeczeństwa demokratycznego. Prowadzi badania w zakresie komunikacji, etyk zawodowych oraz innowacyjnych metod nauczania. Uczestniczy w projektach edukacyjnych i badawczo-rozwojowych w kraju i za granicą. Pasjonuje się filozofią tańca, jest mentorką par sportowych w tańcu towarzyskim. Współpracuje m.in. z Departamentem Edukacji międzynarodowej federacji tańca World Dance Council, Polskim Stowarzyszeniem Mentoringu i Polskim Forum Choreologicznym. Jest współwłaścicielką szkoły tańca Dansinn by Malitowski w Warszawie i organizatorką turniejów tańca towarzyskiego takich jak coroczne Warsaw- i Tricity International Dance Championships.

NAREWSKA-SIEJDA Agnieszka – doktor nauk humanistycznych w dyscyplinie literaturoznawstwo, magister sztuki (absolwentka choreografii i teorii tańca na Uniwersytecie Muzycznym Fryderyka Chopina w Warszawie) i magister filologii polskiej (absolwentka komparatystyki na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego). Absolwentka Krakowskiej Zawodowej Szkoły Baletowej. W latach 2016–2018 wykładowczyni historii baletu na Jagiellońskim Uniwersytecie Trzeciego Wieku. Nauczycielka tańca klasycznego w Studiu Baletowym Opery Krakowskiej, Centrum

Młodzieży im. dr. H. Jordana w Krakowie oraz historii tańca w Niepublicznej Krakowskiej Szkole Sztuki Tańca „L'art de la Danse” i Centrum Sztuki Tańca w Krakowie. Redaktorka „Studia Choreologica” oraz kwartalnika „Taniec”. Autorka artykułów w czasopiśmie naukowych i książkach zbiorowych, dotyczących wybranych zagadnień z historii baletu. Współtwórczyni Polskiej Kroniki Tańca, członkini Polskiego Forum Choreologicznego oraz Związku Artystów Scen Polskich.

PASTUSZAK Katarzyna – doktor sztuki, adiunkt Zakładu Badań nad Sztukami Performatywnymi (Instytut Anglistyki i Amerykanistyki Uniwersytetu Gdańskiego). Tancerka/performerka, reżyserka i dyrektor artystyczna Amareya Theatre & Guests (Gdańsk); badaczka teatru i tańca; pedagog tańca i teatru w Polsce i za granicą; kuratorka Gdańskiego Festiwalu Tańca w latach 2009–2014; współorganizatorka Polskiej Platformy Tańca 2019 w Gdańsku. W 2014 roku opublikowała pracę doktorską *Ankoku butō Hijikaty Tatsumiego – teatr ciała-w-kryzysie*. Jest autorką i tłumaczką artykułów na temat tańca i teatru, redaktorką i tłumaczką *Studia Choreologica*. Publikowała m.in. w *Didaskaliach*, *Kontekstach*, *Kulturze Współczesnej*, *Teatrze*, *Tekstualiach*. Jest laureatką licznych stypendiów artystycznych przyznawanych przez Miasto Gdańsk, Marszałka Województwa Pomorskiego oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (w tym prestiżowego stypendium „Młoda Polska” na projekt artystyczny *Kantor_Tropy*). W działaniach artystycznych porusza się głównie w obszarze nowej choreografii i teatru fizycznego, łącząc poszukiwania ruchowe z aktualnymi nurtami myśli humanistycznej. Interesuje ją polityczność ciała i choreografii. Ukończyła również Kurs Wprowadzający *Dance for PD. Ścieżka Nauczyciela Tańca*. W 2024 roku otrzymała indywidualną Nagrodę Rektora Uniwersytetu Gdańskiego czwartego stopnia za rozwinięcie na forum międzynarodowym innowacyjnych badań performatywno-teatrologicznych w formule *practice-as-research* oraz zdobyła stypendium badawcze w ramach programu Krajowy Plan Odbudowy (KPO) dla Kultury na projekt *Ekologie tańca*, który aktualnie realizuje.

PAWLUK Magdalena – magister sztuki, absolwentka somatyki w tańcu i terapii w Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi. Licencjat z historii sztuki obroniła na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Ukończyła Studium Związku Polskich Artystów Fotografików. W trakcie certyfikacji Somatic Movement Educator (ISMETA) na Somatische Akademie w Berlinie i w podejściu Body-Mind Centering® w brytyjskiej szkole Embody Move. Od 2022 roku prowadzi autorskie warsztaty somatyczno-ruchowe. Członkini Polskiego Forum Choreologicznego.

STAWISIŃSKA Angelika – magister inżynier. Absolwentka animacji społeczno-kulturalnej na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, podyplomowych studiów teorii tańca na Uniwersytecie Fryderyka Chopina w Warszawie i podyplomowych studiów menadżer kultury w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Choreolog i menager licznych instytucji kultury na Warmii. Od 2022 roku pełni funkcję dyrektora Pałacu Młodzieży im. Orłąt Lwowskich w Olsztynie, wcześniej była dyrektorem Miejskiego Ośrodka Kultury w Jezioranach i Gminnego Ośrodka Kultury w Dywitach oraz koordynatorem Międzynarodowego Festiwalu Teatralnego DEMOLUDY, organizowanego przez Teatr im. Stefana Jaracza w Olsztynie. Pedagog

na warsztatach tańca współczesnego w Polsce. Członkini Polskiego Forum Choreologicznego, Forum Animatorów Społecznych, Towarzystwa Kultury Teatralnej Warmii i Mazur. Prezes Fundacji Kreatywnego Rozwoju oraz Stowarzyszenia ARTiK. W 2013 i 2017 roku nagrodzona przez Prezydenta Miasta Olsztyna stypendium przyznawanym osobom zajmującym się twórczością artystyczną, upowszechnianiem oraz ochroną kultury, a w 2023 roku otrzymała Nagrodę Marszałka Województwa w Dziedzinie Kultury.

SZATRAWSKI Krzysztof D. – doktor habilitowany, profesor Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Poeta, pisarz, teoretyk kultury. Działalność naukowa obejmuje szerokie spektrum zagadnień humanistycznych i społecznych, prowadzi interdyscyplinarne badania kulturoznawcze, literaturoznawcze i muzykologiczne, w perspektywie teoretycznej i historycznej. Opublikował monografie naukowe: *Jan Lubomirski* (Olsztyn 1991); *Przestrzeń sakralna w kancjonale mazurskim* (Olsztyn 1996); *Z miłości do muzyki. 60 lat Warmińsko-Mazurskiej Filharmonii im. Feliksa Nowowiejskiego* (Olsztyn 2006); *Odkrywałem ślad po śladzie utracony... Ideowe uwarunkowania twórczości Juliana Strykowski* (Olsztyn 2011) oraz szereg monografii wieloautorskich. Ponadto dorobek naukowy obejmuje kilkadziesiąt artykułów naukowych, także publikowanych w tłumaczeniach w Niemczech, Rosji i USA. Jest aktywnym edukatorem i animatorem kultury, przez wiele lat zajmował się krytyką muzyczną i publicystyką kulturalną publikując ponad 1000 artykułów w prasie codziennej i w czasopiśmie fachowych. Od 1991 roku członek Wspólnoty Kulturowej Borussia, od 1998 członek Komisji Badań nad Kulturą Warmii i Mazur Towarzystwa Naukowego im. Wojciecha Kętrzyńskiego, od 2000 członek Stowarzyszenia Pisarzy Polskich, od 2006 członek Stowarzyszenia na Rzecz Kultury Żydowskiej „B'Jachad”, od 2013 członek Stowarzyszenia Inicjatyw Obywatelskich w Barczewie, od 2014 prezes Olsztyńskiego Oddziału Stowarzyszenia Pisarzy Polskich, od 2014 Honorowy Członek Stowarzyszenia im. Arno Holza dla Porozumienia Polsko-Niemieckiego w Kętrzynie, od 2014 członek Komitetu Monitorującego Program Operacyjny Wiedza-Edukacja-Rozwój, od 2015 członek Rady Programowej TVP Olsztyn. W 1996 roku otrzymał odznakę Zasłużony Działacz Kultury, w 2012 roku Nagrodę Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Dziedzinie Kultury, oraz tytuł „Belfra Roku” na Wydziale Nauk Społecznych, w 2013 roku Nagrodę Prezydenta Olsztyna. W 2022 roku nagrodzony brązowym medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”.